



Lidija ČEHULIČ

Regionalno sodelovanje in varnost v Jugovzhodni Evropi

Dubrovnik 18. - 25. junij 1999

Od 18. do 25. junija je v meduniverzitetnem centru (IUC) v Dubrovniku potekal mednarodni seminar "Regionalno sodelovanje in varnost v Jugovzhodni Evropi". Na letošnjem seminarju, že tretjem zapovrstjo, se je zbralo dvajset znanstvenikov, uglednih profesorjev, mladih raziskovalcev, diplomskih in podiplomskih študentov iz Hrvaške, Slovenije in Makedonije.

Kot prvi predavatelj seminarja je prof. dr. Radovan Vukadinović (Fakulteta za politične vede, Zagreb) poudaril, da geografsko-politični prostor, nekoč tradicionalno poimenovan Balkan, za katerega pa se vse pogosteje uporablja poimenovanje Jugovzhodna Evropa, po padcu berlinskega zidu in koncu bipolarne delitve sveta, značilne za hladno vojno, zaradi novih političnih, ekonomskih, socialnih in podobnih konotacij danes predstavlja "najbolj nestabilen in najbolj nevaren obrobni del Starega kontinenta".

Zlom štiridesetletnega sistema varnosti (2 članici Nata, 2 članici Varšavskega pakta, 2 neuvrščeni državi) in nastanek novih, mladih, samostojnih, mednarodno priznanih držav (Slovenija je prvič v zgodovini mednarodnih odnosov postala samostojna država) sta s sabo potegnili številne nerešene ozemeljske, nacionalne in gospodarske probleme, oborožene spopade, preseljevanje prebivalstva in val beguncev, ki ga je težko obvladovati.

Upoštevajoč geostrateški pomen Jugovzhodne Evrope (stišičje razvitega Zahoda z Bližnjim vzhodom, Perzijskim zalivom in Srednjo Azijo) in politiko, ki jo vodi Clintonova administracija za širjenje ameriškega vpliva in vpliva organizacije NATO, prof. dr. Vukadinović ugotavlja, da je, čeprav po njegovem mnenju prepozno, "razviti Zahod dojel in tudi pokazal, da ne bo več dopuščal nadaljnega ogrožanja varnosti in stabilnosti na tem področju".

V zgodovini mednarodne skupnosti so vplivne države (Avstro-Ogrska, Velika Brita-

nija, Francija, Nemčija, Rusija) v turbulentnem delu jugovzhodne Evrope vedno ustvarjale in tudi varovale svoj vpliv. Poleg evropskih vojaških in političnih sil so danes, v dobi po koncu hladne vojne v tem delu Evrope, močno in kakor kaže za daljše obdobje prisotne tudi vojaške in politične sile Združenih držav. Po kratkem pregledu iniciativ in poskusov mednarodne skupnosti, da bi stabilizirali jugovzhod Evrope (SECI, regionalni pristop, Raymond iniciativa, Pakt o stabilnosti), je prof. dr. Vukadinović zaključil, da "niti Združene države niti evropske države še niso določile dneva, ko bo v Jugovzhodni Evropi zavladal mir in varnost, in ko se bodo vzpostavili stabilni temelji za uspešen gospodarski razvoj in povezovanje tega dela z ostalimi deli evropskega kontinenta, čeprav se mednarodna skupnost zavzema za to, da v novi svetovni ureditvi evropski jugovzhod ne bi ostal črna luknja Starega kontinenta".

Prof. dr. Anton Grizold (Fakulteta za družbene vede, Ljubljana) je govoril o novih vidikih varnosti v spremenjenem mednarodnem ozračju, katerega posledice so najbolj vidne ravno v jugovzhodni Evropi.

Grizold meni, da položaj in vloga mlade slovenske države na novi mednarodni sceni dodatno določa njen specifični geopolitični položaj. "Slovenija leži na križišču Srednje in Jugovzhodne Evrope in kot taka predstavlja svojevrsten vstop v ali izstop iz evropskega jugovzhoda". To dejstvo v določeni meri pojasnjuje omahovanje na začetku ter nejasno iskanje in sprejemanje primerne nove nacionalno-varnostne strategije Slovenije. Vendar se je Slovenija kmalu jasno opredelila za močnejše povezovanje z Zahodom in odločila za povezovanje z zahodnoevropskima integracijama, EU in NATO. Kot pridružena članica Zahodnoevropske unije (WEU), članica Partnerstva za mir in na listi najožjih držav kandidatka za sprejem v Evropsko unijo, Slovenija skladno z zahtevami demokratično razvitega Zahoda sodeluje na regionalni ravni z deželami jugovzhodne Evrope.

Ko je govoril o institucionalno-pravnih in zakonodajnih problemih, s katerimi se Slovenija sooča v procesu nujnega prilagajanja evroatlantskima integracijama, je prof. dr.

Grizold predstavil paradoks, ki so ga odkrili z raziskovanjem javnega mnenja raziskovalci Katedre za obramboslovje v Ljubljani. Leta 1998 je bilo 70% slovenskega prebivalstva za vključitev Slovenije v EU in NATO (s poudarkom na EU), vendar pa istočasno številni anketiranci, ki so za tako integracijo, nasprotujejo prevzemanju dolžnosti, ki jih prinaša članstvo v EU in NATO (povečanje izdatkov za vojsko, postavljanje vojaških baz na slovenskem teritoriju, sodelovanje slovenskih vojakov v skupnih akcijah sil NATO).

Prof. dr. Ivan Grdešič (Fakulteta za politične vede, Zagreb) ugotavlja, da vse postkomunistične države jugovzhodne Evrope bolj ali manj uspešno prehajajo proces tranzicije in poudarja naravo varnosti in stabilnosti, ki bi omogočila dolgoročno načrtovanje demokratičnega razvoja posameznih držav in regije. Po njegovem mnenju predstavlja demokratičen prehod ali konsolidacija političnega sistema države "testiranje demokratičnosti v državi". Za uspešno tranzicijo je potrebno izvesti ustrezne reforme na področju politike, gospodarstva in civilne družbe. Glede tranzicije na Hrvaškem, se je prof. dr. Grdešič osredotočil na dosežene uspehe, a je obenem pokazal tudi na napake in nujno potrebne korekcije.

Doc. dr. Siniša Tatalović (Fakulteta za politične vede, Zagreb) je predaval o nacionalnih problemih jugovzhodne Evrope. Meni, da je doseganje stabilnosti in varnosti tega obrobnege dela Starega kontinenta, poleg gospodarske rasti in razvoja, v veliki meri odvisno od umirjanja etničnih napetosti, netolerance in spopadov. Zgodovina, kulturne, verske in druge razlike, potencirane s krvavimi spopadi iz daljne ali bližnje preteklosti, teritorialne težnje in še vedno nerešeno vprašanje glede državnih mej novo nastalih držav, upočasnjujejo iskanje in sprejemanje ustreznih političnih rešitev etičnih problemov znotraj posameznih držav kot tudi med državami Jugovzhodne Evrope. Čeprav vse države jugovzhodne Evrope s svojimi institucionalno-pravnimi normami sprejemajo in zagotavljajo človekove pravice in pravice etničnih manjšin, se v vsakodnevni politični praksi številne ne držijo

splošno sprejetih standardov, ki ščitijo osnovne človekove pravice in pravice nacionalnih manjšin. Zato se dr. Tatalović sprašuje, "ali države jugovzhodne Evrope sploh lahko oz. želijo sprejeti eno samo racionalno politiko, ki bi reševala etnične spopade in zagotavljala medsebojne dobrososedske odnose in je nujno potrebna za integracijo te regije v združeno Evropo?"

O težavni situaciji v Makedoniji, ki so jo izzvale posledice kosovske krize, akcije skupnih zračnih sil Nata, velik in nekontroliran val albanskih beguncev s Kosova, ki so svoj izhod videli v sosednji državi, je spregovorila mag. Marija Cenevska (Univerza Sv. Cirila in Metoda, Skopje). Razpravljala je o mednarodnem položaju in vlogi Makedonije v jugovzhodni Evropi in predstavila svoj pogled na mesto Makedonije v novi svetovni ureditvi.

Pri analizi problemov evropske varnosti in stabilnosti, povezane s širjenjem Evropske Unije, je prof. dr. Marjan Svetličič (Fakulteta za družbene vede, Ljubljana) poudaril, da zagovorniki širjenja Evropske unije gledajo z vidika "investicije v mir in varnost v Evropi, medtem ko nasprotniki širjenja EU gledajo na širjenje/neširjenje z vidika stroškov za EU in potencialne članice". Zato morajo danes majhne države jugovzhodne Evrope, nečlanice EU, bolj medsebojno sodelovati, ker s tem "pridobivajo dobre pogoje za čim hitrejši vstop v evropske integracije".

Seminar "Regionalno sodelovanje in varnost v jugovzhodni Evropi" se je odvijal ravno v času, ko so se mednarodna javnost, relevantne mednarodne organizacije ter tudi vodilni najmočnejših držav, aktivno prizadevali za mir, stabilnost in vzpostavitev predpogojev za demokratičen razvoj tega dela evropskega kontinenta. To je bila odlična priložnost za študente, raziskovalce in znanstvenike, da izmenjajo svoje izkušnje in znanja ter podrobno spoznajo najnovejše dogodke, stališča in načrte mednarodne skupnosti glede jugovzhodne Evrope (Pakt o stabilnosti). Posredovane izkušnje in nova spoznanja jim bodo nedvomno koristile pri njihovem nadaljnjem izpopolnjevanju ali prihodnjem znanstvenem delu.